

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 7 april 1924 kl. 3 e. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 5 i anledning av första kammarens beslut rörande väckt motion om åvägabringande av utredning rörande antagande av ett världsspråk och inrättande av en internationell världsspråksakademi.

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 200, har herr *Lindhagen* anfört följande:

»Vid väckandet av motionerna nr 146—155 angående vissa ändringar i akten om nationernas förbund råkade jag av förbiseende glömma att låta den i motiveringen utförligt behandlade frågan om ett världsspråk även kallat »internationellt hjälpspråk» utmynna i ett bestämt yrkande framfört genom en tilläggsmotion även i denna del. Detta yrkande skulle ha tagit följande form:

Under åberopande av motiven, framförda i motionen nr 146 och speciellt motiveringen å sid. 21—29, hemställas,

att riksdagen, såsom representant för det svenska folkets behov och önsningar, måtte samtycka till och begära, att regeringen överväger och, med stöd av sitt folks opinion, verkar för att akten om nationernas förbund den 28 juni 1919 fullständigas med en bestämmelse på lämplig plats av innehåll, att förbundet vill verka för antagande genom mellanfolklig överenskommelse av ett världsspråk, avsett att inläras i alla världens skolor, ävensom till åtgärder för inrättande av en internationell världsspråksakademi för övervakande av det antagna språkets utveckling och enhetlighet.

Detta yrkande skulle givetvis också remitterats till konstitutionsutskottet. Då nu detta yrkande emellertid försummats, återstår mig för säkerhetens skull att, under hänvisning till förenämnda motivering och under förhoppning, att konstitutionsutskottet i alla fall upptar frågan i sitt sammanhang med övriga till utskottet remitterade yrkanden, hemställa, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte taga initiativ (hos folkens förbund eller annorledes) till en förutsättningslös internationell utredning och överläggning för antagande genom mellanfolklig överenskommelse av ett världsspråk, avsett att inläras i alla världens skolor, ävensom till åtgärder för inrättandet av en internationell världsspråksakademi för övervakande av det antagna språkets utveckling och enhetlighet.»

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 13 saml. 5 avd. 4 häft. (Nr 5.)

Första kammarens första tillfälliga utskott har i sitt utlåtande nr 2 anfört följande:

Första kam-
marens
utskott och
kammarens
beslut.

»Det av motionären framförda spörsmålet om åtgärder från statsmakternas sida för främjande av världsspråksidén har, såsom motionären erinrar, tidigare vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Senast var detta fallet vid 1921 års riksdag, då herr Lindhagen i en motion nr 154 hemställde, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte dels hos folkens förbund och de stater, som ej äro anslutna till detsamma, taga initiativ till en förutsättningslös internationell utredning och överläggning för antagande genom mellanfolklig överenskommelse av ett världsspråk, avsett att inläras i alla världens skolor, ävensom till åtgärder för inrättande av en internationell världsspråksakademi för övervakande av det antagna språkets utveckling och enhetlighet, dels även för sådant ändamål särskilt stödja den av svenska världsspråkskommittén genom regeringens bemedling till förbundet ingivna hemställan om ett dylikt initiativ från förbundets sida. Första kammarens första tillfälliga utskott, till vilket motionen remitterats, fann motionens syfte beaktansvärt, och då enligt utskottets mening nämnda syfte bäst befordrades genom att en förutsättningslös utredning av frågan komme till stånd, hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes på sätt kunde finnas lämpligt stödja den av svenska världsspråkskommittén till nationernas förbund ingivna framställningen om vidtagande av en förutsättningslös utredning angående möjligheterna för införandet av ett världsspråk. Denna hemställan bifölls i första kammaren med 74 röster mot 48, men avsgos i andra kammaren med 91 röster mot 56.

Såsom framgår av den av motionären återopade motiveringen har världsspråksfrågan under de senare åren varit upptagen till behandling inom Nationernas förbund, utan att den dock ännu blivit föremål för något avgörande beslut inom dess delegeradeförsamling. Sedan vid församlingens två första möten åren 1920 och 1921 en framställning inlämnats av lord Robert Cecil såsom ombud för Syd-Afrika samt av delegerade för ytterligare 10 stater, vari föreslogs, att Nationernas förbund skulle förorda allmän undervisning i esperanto, beslöt den andra förbunds-församlingen att uppdraga åt generalsekretariatet att utarbeta en fullständig rapport i ämnet. Denna rapport, vars konklusioner i översättning återfinnas i motionärens motivering, remitterades av den tredje förbunds-församlingen till kommissionen för intellektuellt samarbete (Commission de Coopération intellectuelle) med uppdrag att avgiva ett utlåtande rörande olika sidor av spörsmålet om ett internationellt hjälpspråk. Kommissionen för intellektuellt samarbete upptog med anledning härav frågan till behandling under sitt möte i Genève 1923. En av kommissionens ledamöter framlade därvid ett förslag av följande innehåll:

»Kommissionen, som är övertygad om den nytta ett konstgjort hjälpspråk skulle medföra för underlättandet av de vetenskapliga förbindelserna

mellan folken, utser en subkommitté med uppdrag att under samarbete med experter studera de olika lösningar, som föreslagits.»

Detta förslag, som alltså avsåg en allsidig och saklig prövning av problemet, vann emellertid icke majoritet inom kommissionen. I stället beslöt denna, efter att under tvenne sammanträden (den 31 juli) ha diskuterat frågan, att uttala, att den icke ansåg sig böra förordna ett konstgjort språk. Beslutet fattades med 6 röster mot 1 (3 medlemmar underlåto att rösta). I anledning härav antogs följande dag med 8 röster mot 1 (3 medlemmar voro frånvarande) en resolution, som i översättning är av följande lydelse:

»Sedan kommissionen för intellektuellt samarbete från olika synpunkter skärskådat problemet om ett internationellt hjälpspråk, anser den sig icke böra anbefalla ett artificiellt språk åt förbundsförsamlingens uppmärksamhet. Kommissionen bestrider icke de praktiska fördelar, vilka det allmänna antagandet av ett konstgjort hjälpspråk skulle medföra, men den håller före, att dess bemödanden framför allt böra gå ut på att befrämja studiet av de levande språken och de främmande folkens litteratur, enär detta studium utgör ett av de mäktigaste medlen för intellektuellt och moraliskt närmande mellan människor av olika nationaliteter, vilket just är folkförbundets ideal.»

I den rapport över kommissionens arbete, som av den franske rådsledamoten M. Hanotaux framlades för rådet, återgavs detta yttrande i sammandrag. Rådet godkände rapporten utan någon diskussion i frågan. Där emot synes saken icke i någon form ha bragts inför fjärde förbundsförsamlingen (september 1923) och upptogs följaktligen icke heller till behandling, varken i församlingens utskott eller vid dess plenarsammanträden.

Då, såsom härav framgår, Nationernas förbunds delegeradeförsamling allt fortfarande icke fattat ståndpunkt till frågan om ett allmänt antagande av ett internationellt hjälpspråk, torde intet hinder föreligga att hos förbundet göra en framställning av den art, som i motionen avses. Detta så mycket mindre som ju motionärens yrkande är betydligt mindre vittgående än det av lord Robert Cecil och de 10 andra folkförbundsombuden framställda. Medan nämligen detta senare, såsom ovan nämnts, avsåg, att Nationernas förbund skulle förordna antagandet av ett visst artificiellt språk, nämligen esperanto, såsom internationellt hjälpspråk, önskar motionären endast få till stånd en förutsättningslös internationell utredning angående lämpligaste sättet att tillmötesgå behovet av ett världsspråk.

Att ett sådant behov verkligen existerar och med varje år gör sig förnimbart på ett allt mera oavvisligt sätt, torde numera vara allmänt erkänt och framhölls bl. a. med styrka av den framstående språkvetenskapsman, professor Adolf Noreen, som vid frågans senaste behandling i riksdagen avgav ett yttrande i ärendet till utskottet. För handeln och industrien och för det internationella vetenskapliga tankeutbytet skulle det uppenbarligen vara av utomordentligt gagn att äga tillgång till ett gemensamt, lätt tillgängligt meddelelsemedel, och för åstadkommandet av den ökade förståelse och det närmande mellan folken, som nu synas vara nödvändigare än någonsin, torde betydelsen av ett dylikt gemensamt hjälpspråk

knappast kunna överskattas. Särskilt vid överläggningarna i Nationernas förbund och i allmänhet vid mellanfolkliga konferenser skulle antagandet av ett gemensamt förhandlingsspråk medföra avsevärda lättnader i arbetet och bidra till undanröjandet av många missförstånd och slitningar.

Om det alltså å ena sidan på det hela taget synes råda stor enighet om önskvärdheten av ett internationellt hjälpspråk, gå å andra sidan meningarna betydligt i sär, när det gäller att avgöra, huruvida detta hjälpspråk bör utgöras av ett nu levande språk, varvid närmast engelskan (med eller utan förenklad stavning) torde komma i åtanke, av ett konstruerat språk, såsom esperanto eller ido, eller av ett dött språk, såsom latin. Detta senare har ju under många århundraden varit ett gemensamt lärdomsspråk, men har utträngts av de moderna språken och lärer av olika skäl kunna alldeles lämnas ur räkningen såsom nutida hjälpspråk.

Huruvida sedan företrädet bör lämnas åt ett levande eller ett konstruerat språk, är en mycket omdebatterad fråga, på vilken utskottet icke anser sig här ha anledning att ingå. Av motiveringen att döma, synes motionären själv närmast ha tänkt sig det senare alternativet. Härpå tyder även hans förslag om en världsspråksakademi, vilken, i händelse ett dylikt artificiellt språk bleve antaget, säkerligen också skulle visa sig nödvändig för övervakande av språkets enhetliga utveckling.

Utan att alltså fatta någon bestämd ståndpunkt till spörsmålet om det ifrågasatta internationella hjälpspråkets natur, finner utskottet ur ovan anförda synpunkter strävandena att åstadkomma ett dylikt för alla folk gemensamt hjälpspråk högeligen beaktansvärda och delar motionärens mening, att dessa strävanden bäst skulle befrämjas genom en sådan förutsättningslös utredning, som i motionen åsyftas. Då utsikterna till en mera allmän praktisk användning av ett gemensamt hjälpspråk tydligen skulle i hög grad befordras genom en mellanfolklig överenskommelse i frågan, synes det utskottet också vara lyckligast, om ifrågavarande utredning kunde komma till stånd genom Nationernas förbund, ehuru utskottet å andra sidan givetvis icke anser det uteslutet, att även andra lämpliga utvägar för syftets förverkligande kunna stå regeringen till buds.»

På grund av det anförda har utskottet hemställt, att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, genom hänvändelse till Nationernas förbund eller annorledes, taga initiativ till en förutsättningslös internationell utredning och överläggning för antagande genom mellanfolklig överenskommelse av ett internationellt hjälpspråk.

Sedan första kammaren vid plenum den 24 mars 1924 bifallit utskottets hemställan, har beslutet delgivits andra kammaren, som hänvisat ärendet till sitt femte tillfälliga utskott.

att andra kammaren måtte biträda det av första kammaren i ämnet fattade beslutet.

Stockholm den 4 april 1924.

På utskottets vägnar:

ERIK LAURÉN.

Närvarande: herrar *Laurén, Andersson* i Rasjön, *Blomquist, Norling, Hansson* i Trollhättan, *Västberg, Johanson* i Hörninge, *Lundén, Lindmark* och *Kinmanson*.

Reservation

har anmälts av herrar *Lindmark, Lundén, Johanson* i Hörninge och *Kinmanson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren icke måtte biträda första kammarens beslut.
